

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ Π.Ε. & Δ.Ε. ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ (ΠΕ.Κ.Ε.Σ.) ΚΡΗΤΗΣ

Δ/νση: Ρολέν 4 * Τ.Κ. 71305 – Ηράκλειο
Πληροφορίες: Μαρία Εμμ. Γιγούρτακη
Τηλ. : 2810 246872
Fax: 2810222076
E-mail: γραμματ.: pekes@kritis.pde.sch.gr
E-mail προσωπ. mariagigourtaki@gmail.com

Ηράκλειο 20/11/2023
Αρ. Πρωτ.: Φ2/932

Προς: 1. Σχολικές μονάδες **Γενικής και Ειδικής Αγωγής Δ/θμιας** Εκπαίδευσης Ηρακλείου (Δια της Διεύθυνσης **Δ/θμιας Εκπαίδευσης Ηρακλείου**)
Κοιν: 1.ΣΕ. **Δ/θμιας** Ηρακλείου
2.ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. Ηρακλείου

Θέμα : Ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης στα σχολεία Γενικής Αγωγής και Εκπαίδευσης

- Σχετ:** 1 Άρθρο 1. Παρ.11 α του ν. 2817/2000 (ΦΕΚ 78/τ. Α714-3-2000) “Εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες”
2.Υ.Α. αρ. Γ6/102357/2002 ΥΠ.Ε.Π.Θ. ΦΕΚ 1319/τ. Β “Ένταξη, φοίτηση και αποφοίτηση των ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε όλους του τύπους των σχολείων Ειδικής Αγωγής και τα Τμήματα Ένταξης”
3.Υ.Α. αρ. πρωτ.27922/Γ6/08-03-2007-ΦΕΚ 449/Β/03-4-2007 “Καθορισμός των ιδιαίτερων καθηκόντων και αρμοδιοτήτων. Α) Του εκπαιδευτικού προσωπικού, που υπηρετεί [.....]. σε προγράμματα ειδικής αγωγής (παράλληλη στήριξη και παροχή διδασκαλίας στο σπίτι)[.....]” όπως έχει τροποποιηθεί με την με αρ. 48275/Δ3/28-03-2019 Υ.Α. (Β΄1088) παρ.11, 12, 13, 14, 15.
4.Νόμος 3699/2008 (ΦΕΚ 199/τΑ΄/2-10-2008) «Ειδική Αγωγή και εκπαίδευση ατόμων με αναπηρία ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες» ως εξής:
- Άρθρο 1, παρ. 1.
 - Άρθρο 2.
 - Άρθρο 4, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 51, παρ. 1 του ν. 4547/2018 ΦΕΚ 102/Α/12-6-2018 «Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις».
 - Άρθρο 5 παρ. 2, 3, 4 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 54 του ν. 4823/2021-ΦΕΚ 136/Α/3-8-2021 «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις».
 - Άρθρο 6. Παρ.1β όπως τροποποιήθηκε από τις διατάξεις της παρ. 2^α, του άρθρου 56 «Θέματα Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Ε.Α.Ε.)» του ν. 3966/2011- ΦΕΚ Α 118/24.5.2011 «Θεσμικό πλαίσιο των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, Ίδρυση Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Οργάνωση του Ινστιτούτου Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ" και λοιπές διατάξεις».
 - Άρθρο 6 παρ. 2 του όπως αντικαταστάθηκε και ισχύει από τις διατάξεις της παρ. 16 του άρθρου 28 του ν. 4186/2013-ΦΕΚ 193/τΑ΄/17-9-2013
 - Άρθρο 7, παρ. 4 όπως συμπληρώθηκε με την παρ. 18 του άρθρου 28 του ν. 4186/2013-ΦΕΚ 193/Α/17-9-2013 και με την παρ.3 του άρθρου 11 του ν. 4452/2017-ΦΕΚ Α΄17/15.2.2017 «Ρύθμιση θεμάτων του Κρατικού Πιστοποιητικού Γλωσσομάθειας, της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας και άλλες διατάξεις».

- Άρθρο 16, παρ. 3 όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 170 του ν. 4823/2021-ΦΕΚ 136/Α/3-8-2021 «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις».
- 5.Υ.Α. 48275/Δ3/2019-ΦΕΚ 1088/Β΄/2-4-2019 όπως τροποποίησε την Υ.Α. 27922/Γ6/8-3-2007, παρ. 10, 11,12, 13, 14, 15.
- 6.Άρθρο 51 του ν. 4547/2018-ΦΕΚ 102/Α/12-6-2018 «Αναδιοργάνωση των δομών υποστήριξης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και άλλες διατάξεις».
- 7.Ν. 4823/2021-ΦΕΚ 136/Α/3-8-2021 «Αναβάθμιση του σχολείου, ενδυνάμωση των εκπαιδευτικών και άλλες διατάξεις» άρθρο 11, παρ. 3 (α, ε) παρ. 5, άρθρο 17 παρ. 6 α και άρθρο 54, παρ. 2, 3, 4.
- 8.Έγγραφο ΥΠΑΙΘΑ υπ’ αριθμό 93506 /Δ3 /25 /08 /2023 «Διευκρινιστικές οδηγίες του ν. 3699/2008 (Α΄199) σχετικά με την παράλληλη στήριξη συνεκπαίδευση»

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι

Σκοπός του παρόντος εγγράφου είναι να ενημερωθούν οι εκπαιδευτικοί Ειδικής Αγωγής της Παράλληλης Στήριξης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καθώς και οι εκπαιδευτικοί Γενικών Τμημάτων με τους οποίους συνεργάζονται, όπως και οι δ/ντές/ντριες, προϊστάμενοι και προϊσταμένες σχολικών μονάδων σχετικά με το θεσμικό και το λειτουργικό πλαίσιο της Παράλληλης Στήριξης όπως αυτό έχει διαμορφωθεί και ισχύει μέσα από:

- τη νομοθεσία,
- το παιδαγωγικό πλαίσιο
- και τις βασικές αρχές που τη διέπουν

Στο παράρτημα θα βρείτε συμπληρωματικές οδηγίες για τα απαραίτητα έγγραφα / παραδοτέα και άλλα που επισυνάπτονται και που θα χρησιμοποιήσετε κατά τη διαδικασία υλοποίησης της Παράλληλης Στήριξης. Επίσης θα βρείτε χρήσιμους συνδέσμους.

Η σύγχρονη τάση που επικρατεί διεθνώς, ως προς την εκπαιδευτική αντιμετώπιση ευάλωτων ομάδων όπως παιδιών με Ε.Ε.Α. ή και αναπηρία με τις επικυρωμένες διακηρύξεις της Σαλαμάνκα (1994) και τη Σύμβαση του ΟΗΕ είναι η ανάπτυξη της πολιτικής της συμπερίληψής τους στα γενικά σχολεία, γνωστή και ως συμπεριληπτική εκπαίδευση (inclusion Education).

Η συμπεριληπτική εκπαίδευση αποσκοπεί στην **πλήρη αποδοχή** των διαφορετικών ικανοτήτων των παιδιών, **στην ανταπόκριση** των εκπαιδευτικών σε όλες τις μαθησιακές ανάγκες τους και στην **ισότιμη μεταχείρισή τους, χωρίς διακρίσεις**, για αποφυγή του στιγματισμού και της περιθωριοποίησης .

Η Παράλληλη Στήριξη (Π.Σ.) θεσμοθετήθηκε ως πρακτική για την ένταξη μαθητών με αναπηρία στο γενικό σχολείο (Ν. 2817/2000, Ν. 3699/2008) Βασίζεται:

- στις αρχές της **ένταξης**,
- σε προγράμματα **ευαισθητοποίησης και αναδιαμόρφωσης στάσεων** στα θέματα όλων των αναπηριών και των παιδαγωγικών προσεγγίσεων,
- στις μορφές **συνεργατικής διδασκαλίας**,
- στο **σχεδιασμό εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων (ΕΠΕ)**,
- στη **διαφοροποίηση του αναλυτικού προγράμματος**,
- στη **διαφοροποίηση στρατηγικών διδασκαλίας και αξιολόγησης**,
- τη **διαμόρφωση εξατομικευμένων προγραμμάτων** για τη μαθησιακή και κοινωνική ένταξη κ.ά.

1. Παράλληλη στήριξη σε μαθητές με αναπηρία και Ε.Ε.Α.

Σύμφωνα με την περ. β) της παρ. 1 του άρθρου 6 του ν. 3699/2008 (199 Α΄) «1. Οι μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μπορούν να φοιτούν: β) Σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, με παράλληλη στήριξη-συνεκπαίδευση, από εκπαιδευτικούς ΕΑΕ, όταν αυτό επιβάλλεται από το είδος και το βαθμό των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών.

«Η παράλληλη στήριξη παρέχεται σε μαθητές που μπορούν με κατάλληλη ατομική υποστήριξη να παρακολουθήσουν το αναλυτικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα της τάξης, σε μαθητές με σοβαρότερες εκπαιδευτικές ανάγκες όταν στην περιοχή τους δεν υπάρχει άλλο πλαίσιο ΕΑΕ (ειδικό σχολείο, τμήμα ένταξης) ή όταν η παράλληλη στήριξη καθίσταται απαραίτητη – βάσει της γνωμάτευσης του ΚΕΔΔΥ (ΚΕΔΑΣΥ) – εξαιτίας των ειδικών εκπαιδευτικών τους αναγκών. Στην τελευταία περίπτωση η στήριξη από ειδικό εκπαιδευτικό μπορεί να γίνεται σε μόνιμη και προγραμματισμένη βάση.»

Την παράλληλη στήριξη εισηγείται **αποκλειστικά** το οικείο ΚΕΔΑΣΥ το οποίο με γραπτή γνωμάτευσή του καθορίζει τις ώρες παράλληλης στήριξης κατά περίπτωση. Ν. 4823/2021, άρθρο 11, παρ. 7,8. «Σκοπός και αρμοδιότητες των Κέντρων Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης».

Επίσης διατυπώνει τους βασικούς άξονες των Εξατομικευμένων Προγραμμάτων Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε.) της παρ. 5 του άρθρου 4 του ν. 3699/2008 (Α' 199), (όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 11, παρ. 5 του ν. 4823/2021 και προστέθηκε με το άρθρο 53 του ν. 4823/2021) σε συνεργασία με την Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης ΕΔΥ, τους γονείς ή κηδεμόνες του μαθητή με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή και τον ίδιο τον μαθητή, όπου αυτό καθίσταται δυνατόν.

2. Εκπαιδευτικοί Παράλληλης Στήριξης

Η Παράλληλη Στήριξη υλοποιεί προγράμματα συνεκπαίδευσης συνδιδασκαλίας και διαφοροποιημένης διδασκαλίας σε σχολική τάξη του γενικού σχολείου, από εκπαιδευτικό ΕΑΕ. (άρθρο 6 του ν. 3699/2008)

Από την 1.9.2010, η παράλληλη στήριξη – συνεκπαίδευση μπορεί να παρέχεται και μέσω προγραμμάτων εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, τα οποία εντάσσονται σε Πράξεις που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από το Δημόσιο στο πλαίσιο του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ), από εκπαιδευτικούς των κλάδων ΠΕ 60 και ΠΕ 70 που έχουν τα τυπικά προσόντα τοποθέτησης στην ΕΑΕ, ΠΕ 61, ΠΕ 71, ΠΕ 02.50, ΠΕ 03.50 και ΠΕ 04.50. Αν οι ανωτέρω εκπαιδευτικοί δεν επαρκούν, στα προγράμματα αυτά μπορεί να συμμετέχουν και οι λοιποί εκπαιδευτικοί των κλάδων ΠΕ 60 και ΠΕ 70, καθώς και εκπαιδευτικοί των κλάδων ΠΕ 02, ΠΕ 03 και ΠΕ 04. (Όπως αντικαταστάθηκαν τα δύο τελευταία εδάφια της περίπτωσης β' της παραγράφου 1 του άρθρου 6, τα οποία προστέθηκαν με την περίπτωση α' της παραγράφου 9 του άρθρου 26 του ν. 3879/2010 - Α' 163, σύμφωνα με το ν. 3966/2011)

Όσον αφορά στην εκπαίδευση παιδιών με προβλήματα ακοής, οι εκπαιδευτικοί που κάνουν την υποστήριξη πρέπει να έχουν εξειδίκευση στην Ελληνική Νοηματική Γλώσσα.

Αντίστοιχα, για τα παιδιά με προβλήματα όρασης οι εκπαιδευτικοί που υποστηρίζουν πρέπει να έχουν εξειδίκευση στη γραφή Braille.

Οι ώρες απασχόλησης του εκπαιδευτικού της παράλληλης στήριξης για έναν μαθητή ορίζονται από το ΚΕΔΑΣΥ και όσον αφορά στον τρόπο κάλυψης του υποχρεωτικού ωραρίου ορίζεται από τον διευθυντή της σχολικής μονάδας.

Συχνά οι εκπαιδευτικοί της παράλληλης στήριξης καλούνται να συμπληρώσουν ώρες σε περισσότερα από ένα σχολεία(Υ.Α. αριθμ. 48275/Δ3/2019 ΦΕΚ 1088/Β/2-4-2019).

3. Υποστήριξη από Ειδικό βοηθό

Σε περιπτώσεις που:

1. Δεν έχει εγκριθεί παράλληλη στήριξη από το ΚΕΔΑΣΥ ή
2. Το αίτημα για παράλληλη στήριξη είναι εκπρόθεσμο ή
3. Δεν έχει τοποθετηθεί παράλληλη στήριξη ενώ έχει εγκριθεί,

η οικογένεια του μαθητή έχει το δικαίωμα να διαθέσει ιδιωτική παράλληλη στήριξη ή αλλιώς ειδικό βοηθό ώστε να υποστηρίξει το μαθητή με αναπηρία ή/και ΕΕΑ.

Για τη διάθεση ιδιωτικού Ειδικού Βοηθού, δεν απαιτείται έγκριση από το ΚΕΔΑΣΥ.

Όσον αφορά την υποστήριξη του μαθητή από ειδικό βοηθό που εισηγείται και διαθέτει η οικογένεια του μαθητή, σύμφωνα με την παρ. 4 του άρθρου 7 του ν.3699/2008 (199 Α΄), όπως τροποποιήθηκε με την παρ. 18 του άρθρου 28 του ν. 4186/2013 (ΦΕΚ 193Α) και με την παρ. 3 του άρθρου 11 του ν.4452/2017 (17Α΄), απαραίτητες προϋποθέσεις είναι :

α) Αίτηση του γονέα ή κηδεμόνα προς τη Διεύθυνση του Σχολείου,

β) Βιογραφικό και Ποινικό Μητρώο του προτεινόμενου από την οικογένεια του μαθητή για την υλοποίηση της υποστήριξης και

γ) Σύμφωνη γνώμη του Διευθυντή και του Συλλόγου Διδασκόντων του Σχολείου, με καταγραφή σε σχετικό πρακτικό.

Για την έγκριση της υποστήριξης από ειδικό βοηθό δεν τίθεται προθεσμία και ο Διευθυντής του Σχολείου γνωστοποιεί εγγράφως, στην οικεία Διεύθυνση Εκπαίδευσης, την παρουσία του ειδικού βοηθού και την ύπαρξη των ανωτέρω προϋποθέσεων.

4. Καθήκοντα και αρμοδιότητες εκπαιδευτικών Παράλληλης Στήριξης

Οι εκπαιδευτικοί που υπηρετούν στις σχολικές δομές της ειδικής αγωγής, έχουν όλα τα καθήκοντα και τις αρμοδιότητες που καθορίζονται από την υπ' αριθ. 27922/Γ6/2007/Υπουργική Απόφαση , Φ.353.1/324/105657/Δ1 όπως τροποποιήθηκε από την Υπουργική Απόφαση Αριθμ. 48275/Δ3/2019 - ΦΕΚ 1088/Β/2-4-2019 ως εξής:

Εκπαιδευτικοί παράλληλης στήριξης

1. Ενημερώνονται από τον/την Διευθυντή/ντρια του σχολείου σχετικά με τις ανάγκες του/της μαθητή/τριας, για τον οποίο έχει εγκριθεί παράλληλη στήριξη, λαμβάνοντας υπόψη την αξιολογική έκθεση γνωμάτευση του Κ.Ε.Σ.Υ.,(ΚΕΔΑΣΥ) σχετικές παιδαγωγικές εκθέσεις καθώς και άλλες αξιολογήσεις γνωματεύσεις που πιθανόν υπάρχουν από άλλους φορείς αξιολόγησης.

2. Αξιολογούν τις εκπαιδευτικές δυνατότητες του/ της μαθητή/τριας και συντάσσουν εξατομικευμένο πρόγραμμα εκπαίδευσης (ΕΠΕ) λαμβάνοντας υπόψη τους βασικούς άξονες και τις υποδείξεις του Κ.Ε.Σ.Υ. (ΚΕΔΑΣΥ). *
3. Υλοποιούν το εξατομικευμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα μέσα και έξω από την τάξη και είναι συνολικά υπεύθυνοι για όλες τις δραστηριότητες της σχολικής ζωής (διαλείμματα, επισκέψεις, εκδηλώσεις κ.λπ.) στις οποίες συμμετέχει ο μαθητής. **
4. Συνεργάζονται με τα αρμόδια Κ.Ε.Σ.Υ. (ΚΕΔΑΣΥ) στις περιπτώσεις μαθητών/τριών που παρουσιάζουν ιδιαίτερη δυσκολία και προβλήματα προσαρμογής.
5. Συντάσσουν, σε συνεργασία με τον/την υπεύθυνο/η εκπαιδευτικό του τμήματος, καθώς και τους/τις εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στο τμήμα, το εβδομαδιαίο πρόγραμμα υποστηρικτικών δραστηριοτήτων του/της μαθητή/τριας το οποίο υποβάλλεται στον/στην Διευθυντή/ντρια του σχολείου και φυλάσσεται στον ατομικό φάκελο του/της μαθητή/τριας
6. Προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε μαθητές/τριες συστεγαζόμενου ή όμορου σχολείου που χρειάζονται παράλληλη στήριξη ύστερα από απόφαση του/της οικείου/ας Διευθυντή/ντριας Εκπαίδευσης

** Σύμφωνα με την παρ.3 του άρθρου 54 του ν. 4823/2021: Για τη διαμόρφωση του Ε.Π.Ε., καθώς και για κάθε άλλο θέμα που αφορά στη διαδικασία αξιολόγησης και υποστήριξης, τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. συνεργάζονται υποχρεωτικά με την Ε.Δ.Υ., τους γονείς ή κηδεμόνες των μαθητών ή και τους μαθητές, μέσω πρωτοκόλλου συνεργασίας. Η άποψη των γονέων ή κηδεμόνων λαμβάνεται υποχρεωτικά υπόψη για την τελική διαμόρφωση του Ε.Π.Ε. και για την τελική αξιολογική έκθεση. Με απόφαση του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων καθορίζεται, κάθε λεπτομερειακό ζήτημα που αφορά στο πρωτόκολλο συνεργασίας μεταξύ του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ., της σχολικής μονάδας και των γονέων ή κηδεμόνων.*

*** Όσον αφορά στα διαλείμματα και στα πλαίσια της παιδαγωγικής υποστήριξης, ο εκπαιδευτικός της παράλληλης Στήριξης δύναται σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς να δημιουργήσει δομημένες δραστηριότητες, ώστε να βοηθήσει το/τα παιδί/ιά με που υποστηρίζει να εμπλακεί/ούν σε ομάδες συνομηλίκων του/τους και να αλληλεπιδράσει/ουν θετικά.*

Οι εκπαιδευτικοί της παράλληλης στήριξης συμμετέχουν **ισότιμα** σε όλες τις εκδηλώσεις του σχολείου με το υπόλοιπο προσωπικό και έχουν **τις ίδιες υποχρεώσεις και δικαιώματα** που απορρέουν από την ισχύουσα νομοθεσία.

Πέραν του εξατομικευμένου προγράμματος εκπαίδευσης Ε.Π.Ε. που με βάση το καθηκοντολόγιο καλείται να υλοποιήσει, ο εκπαιδευτικός της Π. Σ. τοποθετείται στην τάξη του παιδιού ή των παιδιών με αναπηρία ή ΕΕΑ το/τα οποίο/α καλείται να υποστηρίξει, ως δεύτερος εκπαιδευτικός, με ενδεικτικές ακόμη αρμοδιότητες:

- Να οργανώσει την ασφαλή προσέλευση και αποχώρηση του παιδιού με αναπηρία ή/και ΕΕΑ από την τάξη και από το σχολείο και σύμφωνα με το ημερήσιο πρόγραμμα που έχει ανατεθεί στον εκπαιδευτικό.

- Να βοηθήσει το μαθητή να κατανοήσει την εκφώνηση μιας άσκησης, ή να του την επαναλάβει
- Να βοηθήσει το μαθητή με ΕΕΑ να βρίσκει το κατάλληλο εγχειρίδιο, τετράδιο, σελίδα, θεματική, άσκηση.
- Να διαφοροποιήσει κατά περίπτωση την εργασία του μαθητή ή να την τροποποιήσει με στόχο να καταφέρει ο μαθητής να ανταποκριθεί κατάλληλα.
- Να βοηθά τον εκπαιδευτικό του τμήματος στο σχεδιασμό της διδασκαλίας εμπλουτίζοντας το περιεχόμενο σύμφωνα με τις αρχές της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας.
- Να αναλαμβάνει παράλληλη εργασία στην τάξη, όπως να βοηθά τους μαθητές πάνω σ αυτά που διδάσκει ο συνάδελφος παράλληλα, σχεδιάζοντας στον πίνακα ή διορθώνοντας σημειώσεις των μαθητών.
- Να συμπληρώνει εάν κρίνεται απαραίτητο το τετράδιο επικοινωνίας για τους γονείς και να απαντά στις δικές τους σημειώσεις.
- Να οργανώνει σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς δομημένο διάλειμμα με στόχο την αλληλεπίδραση του παιδιού με τους άλλους μαθητές και την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων.
- Στις εκδρομές να οργανώνει ομαδικές δραστηριότητες ή παιχνίδια αλληλεπίδρασης του παιδιού με τους συνομηλίκους του, σε συνεργασία με άλλους εκπαιδευτικούς.
- Να συνεργάζεται με τους εμπλεκόμενους στη μαθησιακή διαδικασία εκπαιδευτικούς με εμπιστοσύνη σε πρωτοβουλίες για την υλοποίηση διαφοροποίησης του μαθησιακού αντικειμένου και τη βαθμολόγηση του παιδιού με ΕΕΑ
- **Να ενεργούν από κοινού οι εμπλεκόμενοι εκπαιδευτικοί με στόχο την σταδιακή αυτονόμηση του μαθητή.**

Στην ενταξιακή εκπαίδευση ο «ειδικός παιδαγωγός» δεν έχει το ρόλο του ειδήμονα και την ευθύνη μόνο των ανάπηρων ή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες μαθητών. Οι δύο εκπαιδευτικοί είναι οι δάσκαλοι όλων των παιδιών της τάξης, ώστε να αποφεύγεται ο διαχωρισμός και ο στιγματισμός και από τα ίδια τα παιδιά στην τάξη (Vlachou & Barton, 1994. Ζώνιου-Σιδέρη, 2004)(ΥΠΠΕΘ, ΙΕΠ, Μονάδα Ειδικής Αγωγής « Εκπαιδευτικό υλικό για την παράλληλη στήριξη και την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο» Συλλογικός επιστ. Τόμος, επιστ. επιμέλεια Μαρία Γελαστοπούλου, Αδριανός Γ. Μουταβελής Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Αθήνα 2017).

Για το λόγο αυτό προτείνεται να αποφεύγεται η μόνιμη και αποκλειστική τοποθέτηση του εκπαιδευτικού δίπλα στο/στους μαθητές που υποστηρίζει για την αποφυγή στοχοποίησης.*

**Η εξατομικευμένη υποστήριξη αρχικά μπορεί να προϋποθέτει την αποκλειστική καθοδήγηση του μαθητή από τον εκπαιδευτικό Π.Σ. Εν τούτοις, ο εκπαιδευτικός της Π.Σ. προτείνεται να βοηθήσει το μαθητή στην σταδιακή αυτονόμησή του στην τάξη και να λειτουργήσει συνεργατικά στα πλαίσια της από κοινού διδασκαλίας ως ισότιμος συνεργάτης του εκπαιδευτικού της τάξης σε μοντέλα συνεκπαίδευσης, επανερχόμενος στον μαθητή περιοδικά ή/και όποτε κρίνεται αναγκαίο.*

- Ο θεσμός της παράλληλης στήριξης αποτελεί δομή της ενταξιακής εκπαίδευσης και σκοπός της είναι **να ενισχύσει την παιδαγωγική πράξη και τη μαθησιακή διαδικασία**. Γι' αυτό το λόγο δεν έχει σε καμία περίπτωση χαρακτήρα φύλαξης του παιδιού και ο εκπαιδευτικός της παράλληλης στήριξης δεν μπορεί επίσης να έχει αρμοδιότητες Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού.

- Ενδείκνυται, κατά τακτά χρονικά διαστήματα να γίνεται εκτίμησης της ανταπόκρισης στην αποτελεσματικότητας του Ε.Π.Ε. στον

- κοινωνικό,
- επικοινωνιακό και
- ακαδημαϊκό τομέα

για τους μαθητές με αναπηρία ΕΕΑ από τον εκπαιδευτικό της Παράλληλης Στήριξης σε συνεργασία με:

- το δ/ντή του σχολείου,
- τον/την εκπαιδευτικό/τους/τις εκπαιδευτικούς του τμήματος
- και κατά περίπτωση το γονέα του παιδιού.

Αν δε σημειωθεί κατάλληλη επίδοση επανεξετάζεται το Ε.Π.Ε. και τροποποιούνται οι προς υλοποίηση άξονες που έχουν σχεδιαστεί σύμφωνα με τους επιθυμητούς βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους.

5. Φάκελος μαθητή με αναπηρία ή/και ΕΕΑ (Portfolio)

Ο Φάκελος του μαθητή που υποστηρίζεται από εκπαιδευτικό παράλληλης στήριξης περιέχει ενδεικτικά:

- Την αρχική Παιδαγωγική Αξιολόγηση από τον εκπαιδευτικό Π.Σ. (Μένει στο φάκελο του μαθητή/παραδοτέο)
- Το εξατομικευμένο Πρόγραμμα Παρέμβασης όπου αναγράφονται οι βραχυπρόθεσμοι και μακροπρόθεσμοι στόχοι που τίθενται αρχικά (Μένει στο φάκελο του μαθητή/παραδοτέο)
- Το εβδομαδιαίο ωρολόγιο πρόγραμμα της σχολικής μονάδας όπου φοιτά ο μαθητής που υποστηρίζεται
- Το ημερολόγιο δραστηριοτήτων που τηρεί ο εκπαιδευτικός, όπου καταγράφει γεγονότα, δραστηριότητες, συμπεριφορές του μαθητή που υποστηρίζει, με τη στοχοθεσία που πρέπει να επιτευχθεί. (μένει στο φάκελο του μαθητή/παραδοτέο))
- Τετράδιο επικοινωνίας με τους γονείς του μαθητή, όπου μπορεί να καταγράφει θέματα που σχετίζονται με την υλοποίηση των αξόνων του Ε.Π.Ε.
- Εργασίες που εκπόνησε ο μαθητής, υλικό που χρησιμοποιήθηκε.
- Ετήσια έκθεση του εκπαιδευτικού προς το μαθητή/απολογισμός των αποτελεσμάτων προγραμματισμού εκπαιδευτικού έργου από τον εκπαιδευτικό Π.Σ. (Μένει στο φάκελο του μαθητή/παραδοτέο)
- Ό,τι άλλο θεωρείται χρήσιμο ή απαραίτητο από τον εκπαιδευτικό Π.Σ.

6. ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. και Παράλληλες Στηρίξεις (Θεσμικό πλαίσιο)

Στην παράγραφο 3 του άρθρου 11 του ν. 4823/2021 αναφέρεται ότι οι αρμοδιότητες που ασκούν τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. είναι ιδίως οι εξής, μεταξύ των άλλων:

αα) Η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών αναγκών ή εμποδίων στη μάθηση των μαθητών προσχολικής και σχολικής ηλικίας, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και η έκδοση σχετικής αξιολογικής έκθεσης.

αβ) Η κατ' αποκλειστικότητα σύνταξη εξατομικευμένων αξιολογικών εκθέσεων για τους μαθητές της περιοχής αρμοδιότητάς τους, στις οποίες αναφέρονται οι σύγχρονες εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, τα εκπαιδευτικά βοηθήματα, τα καινοτόμα μέσα ή οι υπηρεσίες προηγμένης τεχνολογίας που μπορούν να υποστηρίξουν τη λειτουργική συμμετοχή όλων των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

αγ) Η εισήγηση στη σχολική μονάδα για την κατάρτιση των προσαρμοσμένων εξατομικευμένων ή ομαδικών προγραμμάτων ψυχοπαιδαγωγικής και διδακτικής υποστήριξης και δραστηριοτήτων, σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς και τα μέλη του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.), καθώς και η εισήγηση για την εφαρμογή κοινωνικών και λοιπών υποστηρικτικών μέτρων για τα άτομα με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στις σχολικές μονάδες, στην έδρα του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ή κατ' οίκον.

αε) Η διατύπωση των βασικών αξόνων των Εξατομικευμένων Προγραμμάτων Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε.) της παρ. 5 του άρθρου 4 του ν. 3699/2008 (Α' 199).

αστ) Η προώθηση των αρχών της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής.

Επίσης στο ίδιο άρθρο παρ. 5 αναφέρονται τα εξής:

Τα ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. έχουν την αποκλειστική αρμοδιότητα εισήγησης για την κατάταξη, εγγραφή, μετεγγραφή και φοίτηση στην κατάλληλη σχολική μονάδα των μαθητών με αναπηρία ή ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, καθώς και για το κατάλληλο πλαίσιο εξατομικευμένης υποστήριξης, ήτοι παράλληλη στήριξη ή φοίτηση σε τμήμα ένταξης σε σχολική μονάδα της γενικής εκπαίδευσης.

Στην παράγραφο 2 του άρθρου 5 του ν. 3699/2008 όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο 54 του νόμου 4823/2021 με ισχύ την 3/8/2021 αναφέρεται ότι:

Για τον προσδιορισμό των εκπαιδευτικών αναγκών και τον σχεδιασμό του Εξατομικευμένου Προγράμματος Εκπαίδευσης (Ε.Π.Ε.) των μαθητών με διαταραχές όρασης ή ακοής, κινητικές αναπηρίες, χρόνια νοσήματα, ψυχικές διαταραχές, διαταραχές αυτιστικού φάσματος, καθώς και όσων άλλων λαμβάνουν φαρμακευτική αγωγή, η οποία είναι δυνατόν να επηρεάσει τη μαθησιακή τους ικανότητα, τα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.) ή η Επιτροπή Διεπιστημονικής Υποστήριξης (Ε.Δ.Υ.) συνεργάζονται με τις ιατρικές και ψυχοκοινωνικές υπηρεσίες κατά τον λόγο των αρμοδιοτήτων τους. Αν η διεπιστημονική ομάδα του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ή η Ε.Δ.Υ. έχουν σαφείς ενδείξεις παιδικής κακοποίησης ή γονεϊκής παραμέλησης, απαιτείται συνεργασία του αρμόδιου ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. ή της Ε.Δ.Υ. με τις ιατρικές, κοινωνικές και άλλες αρμόδιες υπηρεσίες, καθώς και με τις αρμόδιες δικαστικές και εισαγγελικές αρχές.

7. Υλοποίηση των αρχών της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας και της Συνεκπαίδευσης στα πλαίσια της Παράλληλης Στήριξης σε μαθητές με αναπηρία ή / και ΕΕΑ μέσα στην τάξη.

Ο θεσμός της Παράλληλης Στήριξης διέπεται από τις αρχές:

A. της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας και

B. της Συνεργατικής Διδασκαλίας ή Συνδιδασκαλίας.

A. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι ένα μίγμα διδασκαλίας σε μικρές ομάδες, εξατομικευμένης παρέμβασης και κλασικής συνολικής διδασκαλίας της τάξης.

Σε αντίθεση με την παραδοσιακή διδασκαλία, η οποία απευθύνεται σε έναν υποτιθέμενο «μέσο» μαθητή με το ίδιο για όλους υλικό και τον ίδιο τρόπο αξιολόγησης, στη διαφοροποιημένη διδασκαλία χρησιμοποιούνται υλικά διαβαθμισμένης δυσκολίας και οι εκπαιδευτικοί κατά το σχεδιασμό των δραστηριοτήτων λαμβάνουν υπόψη τους τις θεωρίες

- της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner,
- της συναισθηματικής νοημοσύνης του Goleman,
- της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης του Vygotsky.

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία έχει προταθεί ως ένας τρόπος *συνεκπαίδευσης*, προτεραιότητα της οποίας είναι η ανταπόκριση στις μαθησιακές ανάγκες όλων των μαθητών και του καθενός ξεχωριστά ανάλογα με τη διαφορετικότητά του (Tomlinson, 2004), όπως παρατίθεται από Παντελιάδου(2013) και το μαθησιακό του προφίλ (Παντελιάδου, 2008), δηλ. ετοιμότητα για μάθηση, ενδιαφέροντα του μαθητή, ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο μαθαίνει.

Αναμφίβολα, σκοπός του εκπαιδευτικού δεν είναι να θέτει χαμηλότερους στόχους για κάποιους μαθητές αλλά να παρέχει τις συνθήκες που θα επιτρέψουν σε όλους να εξελιχθούν όσο γίνεται περισσότερο (Καραγεώργου, 2013).

Στη διαφοροποιημένη διδασκαλία, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να εφαρμόσουν διδασκαλία και αξιολόγηση με πολλαπλούς τρόπους και επίπεδα.

Οι τομείς στους οποίους πραγματοποιείται η διαφοροποίηση είναι το:

1. Περιεχόμενο.

- Απαντά στο ερώτημα **τι** χρειάζεται να μάθει ο μαθητής
- Δεν αλλάζει ο μαθησιακός στόχος

Παραδείγματα: Διαφοροποιημένο υλικό ανάγνωσης, λεξιλόγιο, μελέτη από βιντεοσκοπημένο ή μαγνητοφωνημένο υλικό κ.ά.

Στρατηγικές διαφοροποίησης περιεχομένου (Tomlinson, 2003)

α) *Ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα:*

Παροχή κειμένων & εργασιών διαβαθμισμένης δυσκολίας

Χρήση οπτικοακουστικού υλικού, γνωστικών χαρτών, έτοιμων υπογραμμισμένων κειμένων

Πολύ συχνές επαναλήψεις

β) *Ως προς τα ενδιαφέροντα:*

- Δημιουργία κέντρων ενδιαφερόντων
- Ερωτήσεις μαθητών ως οδηγός διδασκαλίας και επιλογής υλικού
- Χρήση παραδειγμάτων βασισμένων στα ενδιαφέροντα των παιδιών
- Πολύ συχνές επαναλήψεις πληροφοριών

- Διδασκαλία με χρήση μνημοτεχνικών
- Επεξήγηση βασικού λεξιλογίου & όρων του μαθήματος
- Διδασκαλία στρατηγικών μάθησης και μεταγνωστικών ικανοτήτων
- Χρήση συμβολαίου εργασίας

γ) Ως προς το μαθησιακό προφίλ:

- Παρουσίαση με πολυαισθητηριακό τρόπο
- Χρήση παραδειγμάτων όλων των τύπων νοημοσύνης
- Συνθετική & αναλυτική διδασκαλία
- Παροχή χρόνου πριν την απάντηση
- Σύνδεση της προηγούμενης με τη νέα γνώση

2. Η διαδικασία

- Απαντά στο ερώτημα **πώς** θα μάθει καλύτερα ο μαθητής
- βρίσκεται στο επίκεντρο της διδακτικής επεξεργασίας

Τα παιδιά δουλεύουν τις ίδιες σημαντικές έννοιες και δεξιότητες, αλλά με διαφορετικά επίπεδα δυσκολίας, πολυπλοκότητας ή υποστήριξης.

Στρατηγικές διαφοροποιημένης επεξεργασίας (Tomlinson, 2003)

α) Ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα:

- Διαβαθμισμένες δραστηριότητες
- Διαφορετικοί ρυθμοί εργασίας
- Σαφείς οδηγίες
- Ευέλικτες ομάδες εργασίας
- Παροχή υλικού

β) Ως προς τα ενδιαφέροντα:

Εμπλοκή των μαθητών στον σχεδιασμό και την επιλογή δραστηριοτήτων
 Δημιουργία ομάδων με κοινά ενδιαφέροντα
 Παροχή υλικού και στη μητρική γλώσσα των μαθητών
 Κριτήρια αξιολόγησης σε σχέση τόσο με την προσωπική πρόοδο όσο και με το επίπεδο της τάξης
 Μικρά εργαστήρια υποστήριξης

γ) Ως προς το μαθησιακό προφίλ

Πολλαπλές επιλογές δραστηριοτήτων
 Ενθάρρυνση των παιδιών να εργαστούν αποτελεσματικά τόσο ομαδικά όσο και ανεξάρτητα

3. Το τελικό προϊόν μάθησης (αποτέλεσμα)

- Στοχεύει στην εφαρμογή και παρουσίαση με διαφορετικούς τρόπους και μέσα της νεοαποκτηθείσας γνώσης ή δεξιότητας μέσα από μια τελική εργασία

α) Ως προς τη μαθησιακή ετοιμότητα:

- Εργασίες διαβαθμισμένης δυσκολίας

β) Ως προς τα ενδιαφέροντα:

- Παροχή επιλογών
- Χρήση μέσων κοινωνικής δεξιότητας
- Συμπύκνωση των εργασιών με επικέντρωση στις βασικές έννοιες & δεξιότητες Διαφοροποίηση των εργασιών για χρήση μικρότερης μνήμης εργασίας
- Χρήση μέσων κοινωνικής δικτύωσης
- Ευκαιρίες ανάπτυξης ανεξάρτητων ερευνών από τους μαθητές

γ) Στρατηγικές διαφοροποίησης ως προς το τελικό προϊόν

- Πολλαπλή νοημοσύνη, Λεκτική/Γλωσσική: Έκθεση βιβλίου, διαφημιστικό φυλλάδιο, ημερολόγια, συνέντευξη, περιγραφή, ποίημα, εφημερίδα, περιοδικό, ραδιοφωνικό δελτίο, μήνυμα, συνταγή, σταυρόλεξο, αφήγηση κ.ά.
- Οπτική/χωρική: κινούμενα σχέδια, παιχνίδια γνώσεων, γνωστικό χάρτη, διάγραμμα, ταινία κ.ά.
- Λογικο-Μαθηματική: παζλ, χρονοδιάγραμμα, λίστες ελέγχου, χάρτη, βιβλιογραφία, γραφήματα, στατιστικά στοιχεία κ.ά.
- Κινησθητική: δραματοποίηση, παντομίμα, παρουσίαση, παιχνίδι με κάρτες, παζλ, χορός κ.ά.
- Μουσική: τραγούδι, ταινία, ρυθμικά μοτίβα, υπόκρουση κ.ά.
- Διαπροσωπική: συνέντευξη, έρευνα, συζήτηση, συμβουλή κ.ά.
- Ενδοπροσωπική: συμβουλή, αυτοαξιολόγηση
Φυσιοκρατική: συλλογή, παρατήρηση, λεύκωμα, πρόχειρο τετράδιο, δημιουργία μοντέλου κ.ά.

4. Το μαθησιακό περιβάλλον

- Αναφέρεται στους ποικίλους τρόπους παρέμβασης στον χώρο της τάξης, έτσι ώστε να αποτελεί ένα άνετο και ασφαλές περιβάλλον μάθησης για κάθε μαθητή και κάθε μαθήτριά.

Περιλαμβάνει:

- Οργάνωση χώρου για συμμετοχική ή ατομική εργασία
- Φωτισμό
- Θερμοκρασία
- Έπιπλα/μέσα
- Πρόσβαση
- Αισθητική/χρώματα

Προτάσεις για το ξεκίνημα της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας αναφέρονται ως εξής:

- Διερεύνηση του μαθησιακού προφίλ των μαθητών
- Σχεδιασμός εκπαιδευτικού έργου με βάση το μαθησιακό προφίλ των μαθητών και των αναγκών τους (εκπαιδευτικών, νοητικών, ψυχοσυναισθηματικών)
- Οργάνωση της ρουτίνας στην τάξη
- Χωρισμός του μαθησιακού αντικειμένου σε μικρότερες ενότητες ή μικρές θεματικές/κατηγορίες.

- Παρέμβαση διάρκειας 10 λεπτών την ημέρα ή 15 λεπτών την εβδομάδα.
- Αξιολόγηση /ανατροφοδότηση αποτελεσματικότητας εκπαιδευτικού σχεδιασμού και τρόπου παρέμβασης περιοδικά, σε τακτά χρονικά διαστήματα
- Αντιμέτωπιση του/των μαθητή/των ως συνεργάτη για τη δημιουργία θετικού κλίματος μέσα στην τάξη, δημιουργώντας θετικό αντίκτυπο στο σύνολο των μαθητών της. Όταν σε διαφοροποιημένη τάξη όλοι οι μαθητές ασχολούνται με διαφορετικό υλικό ή συμμετέχουν σε διαφορετικές ομάδες, κανένας τρόπος εργασίας δε θεωρείται «ειδικός» και συνεπώς δεν ξεχωρίζει ή στιγματίζει τους μαθητές με Μαθησιακές Δυσκολίες (Παντελιάδου, 2008).

Όσον αφορά την αξιολόγηση, είναι μια συνεχής διαδικασία καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας. Ειδικότερα για την τελική αξιολόγηση, με αυτήν αποτιμάται με συστηματικό τρόπο το αποτέλεσμα της διδακτικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε και της προσωπικής προσπάθειας του μαθητή (Καραγεώργου, 2013).

Με τον τρόπο αυτό, ενισχύεται περαιτέρω η αυτοπεποίθηση και η αυτοεκτίμηση του μαθητή με συνέπεια την ενδυνάμωση εντός της τάξης, όπως ειπώθηκε παραπάνω. Η διαφοροποιημένη διδασκαλία συνηγορεί υπέρ της συνεκπαίδευσης όλων των μαθητών μέσα σε ένα περιβάλλον, στο οποίο εξασφαλίζονται η ισότιμη συμμετοχή, η πλήρης πρόσβαση στη γνώση και η πρόοδός της (Αργυρόπουλος, 2013)

B. Η συνδιδασκαλία είναι ένα μοντέλο διδασκαλίας που απαιτεί τη συνεργασία μεταξύ του/των εκπαιδευτικού/ών της γενικής τάξης και του εκπαιδευτικού ειδικής αγωγής ή και άλλων ειδικών επιστημόνων, όταν απαιτείται για την εκπαίδευση των εν λόγω μαθητών.

Η Συνδιδασκαλία στη διεθνή εκπαιδευτική σκηνή αφορά κυρίως το χώρο της ειδικής αγωγής και του μοντέλου της συνεκπαίδευσης παιδιών με ή χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στη συνήθη σχολική τάξη από δύο εκπαιδευτικούς της Γενικής και της Ειδικής Αγωγής ταυτόχρονα, οι οποίοι διδάσκουν σε ανομοιογενή ομάδα παιδιών, συναποφασίζουν και μοιράζονται την ευθύνη για την εκπαίδευσή τους (Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής 2003, Friend, M. 2000, 2008).

Γ. Η συνεργατική διδασκαλία (Co-teaching) ή συνδιδασκαλία είναι και η πιο πολυσυζητημένη, ευρέως διαδεδομένη και στενά συνδεδεμένη με την ένταξη μαθητών με αναπηρία στο γενικό σχολείο.(ΙΕΠ, 2017)

Η συνεργατική διδασκαλία δεν είναι η συνύπαρξη δυο ή περισσότερων ατόμων στην τάξη, αλλά η ουσιαστική συνεργασία σε επίπεδο σχεδιασμού, διδασκαλίας και αξιολόγησης των μαθητών. Απαιτεί την ανάληψη κοινής ευθύνης των εκπαιδευτικών γενικής και ειδικής αγωγής για όλους τους μαθητές της τάξης και σε όλα τα επίπεδα (Friend & Bursuck, 2009· Friend & Cook, 2012).

Προτεινόμενα μοντέλα συνδιδασκαλίας:

Με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία (Sileo, & Garderen, 2010· Μαυροπαλιάς, 2013· Ζώνιου-Σιδέρη & Βλάχου, 2010) υπάρχουν τα εξής μοντέλα- τύποι συνδιδασκαλίας:

1. Ένας διδάσκει, ένας παρατηρεί (One teach – One observe).

Στην περίπτωση αυτή ένας δάσκαλος διδάσκει όλη την ομάδα μαθητών και ο άλλος παρατηρεί ποιος συμμετείχε, με ποιο τρόπο κ.ά. Έτσι γίνεται αντιληπτό ποιοι μαθητές χρειάζονται ενθάρρυνση και υποστήριξη, ώστε να τη δεχτούν και συλλέγονται

χρήσιμα στοιχεία για τους μαθητές προκειμένου να υποστηριχθούν και να αξιολογηθούν.

Όταν πρέπει να γίνεται εναλλαγή ρόλων για να μην είναι ο ένας βοηθός του άλλου (Friend & Bursuck, 2012).

2. Ένας διδάσκει, ένας βοηθάει (One teach – One assist).

Σε αυτό το μοντέλο ο ένας εκπαιδευτικός διδάσκει και ο άλλος υποστηρίζει την εκπαιδευτική και μαθησιακή διαδικασία (Murawski, 2009).

Όταν ο ένας εκπαιδευτικός παραδίδει το μάθημα, ο άλλος περιφέρεται στην τάξη για να βοηθήσει τους μαθητές που χρειάζονται βοήθεια ή για να απαντήσει σε σχετικές με το μάθημα ερωτήσεις τους.

Στην περίπτωση αυτή ο εκπαιδευτικός που διδάσκει κατέχει ηγετικό και κυρίαρχο ρόλο έναντι του άλλου που συνήθως, όπως αναφέρεται, είναι ο ειδικός παιδαγωγός. Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να εφαρμόζεται περιστασιακά και με εναλλαγή ρόλων.

3. Ομαδική διδασκαλία (Team teaching).

Στο συγκεκριμένο μοντέλο οι δύο δάσκαλοι μοιράζονται ισότιμα όλες τις ευθύνες ενός προγράμματος συν διδασκαλίας σε επίπεδο σχεδιασμού, εφαρμογής και αξιολόγησης. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούν την ομαδική διδασκαλία ως τον καλύτερο τύπο της συνδιδασκαλίας (Cook 2013).

4. Εναλλακτική διδασκαλία (Alternative teaching).

Σε αυτό το μοντέλο ο ένας δάσκαλος διδάσκει μια μικρή ομάδα μαθητών με ιδιαίτερες δυσκολίες ή ανάγκες διαφοροποίησης, ενώ ο άλλος δάσκαλος διδάσκει όλη την τάξη (Sileo & Garderen, 2010).

Πρόκειται για μια ευέλικτη μορφή διδασκαλίας που γίνεται για συγκεκριμένο σκοπό και στόχο, ωστόσο ενέχει τον κίνδυνο στιγματισμού των μαθητών αυτών.

5. Παράλληλη διδασκαλία (Parallel teaching).

Σε αυτήν την περίπτωση οι εκπαιδευτικοί σχεδιάζουν από κοινού τη διδασκαλία, αλλά ο καθένας τους διδάσκει το ίδιο αντικείμενο σε μία ετερογενή ομάδα μαθητών που αποτελείται από παιδιά με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, εντός της τάξης (Murawski, 2009· Μαυροπαλιάς, 2013).

Οι ομάδες δεν εναλλάσσονται και απαιτείται καλός συντονισμός, ώστε όλοι οι μαθητές να δέχονται παρόμοιες διδακτικές οδηγίες (Croteau, 2000).

Το μοντέλο αυτό επιτρέπει στους εκπαιδευτικούς να διδάσκουν σε μια σχετικά μικρή ομάδα μαθητών και παρέχει στα άτομα με αναπηρία μια πιο επικεντρωμένη και πρακτική διδασκαλία (Sileo & Garderen, 2010).

6. Διδασκαλία σε κέντρα/σταθμούς μάθησης (Station teaching).

Οι εκπαιδευτικοί προετοιμάζουν από κοινού διαφορετικές δραστηριότητες που συμβάλλουν στους στόχους διδασκαλίας για διαφορετικές ετερογενείς ομάδες μαθητών σε οργανωμένα κέντρα μάθησης-γωνίες σε διαφορετικά σημεία στην τάξη.

Οι δραστηριότητες αφορούν διαφορετικές πτυχές ενός μαθήματος. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι καθοδηγητικός.

Οι μαθητές δουλεύουν εκ περιτροπής στις διαφορετικές γωνίες της τάξης (Ζώνιου-Σιδέρη & Βλάχου, 2010).

7. Ένας διδάσκει, ένας περιφέρεται (One teach – One drift).

Αυτό το μοντέλο μοιάζει με το πρώτο μοντέλο συνδιδασκαλίας με τη διαφορά ότι όταν ο ένας δάσκαλος διδάσκει ο άλλος περιφέρεται στην τάξη.

Παρέχει τη δυνατότητα κατανόησης, αξιολόγησης των μαθητών και την 1:1 διδασκαλία στην περίπτωση που ένας μαθητής αντιμετωπίζει δυσκολίες σε μια συγκεκριμένη ακαδημαϊκή έννοια (Sileo, & Garderen, 2010).

8. Η συνεργασία ως καθοριστικός παράγοντας στη προώθηση της υλοποίησης των προγραμμάτων συνεκπαίδευσης - συνδιδασκαλίας και ένταξης.

Η συνεργασία των δύο εκπαιδευτικών είναι ο βασικός παράγοντας της επίτευξης του στόχου της Παράλληλης Στήριξης. Οι συνεργατικές πρακτικές που εφαρμόζονται στο σχολείο μπορούν να προάγουν την ένταξη όλων των μαθητών ή αντίθετα να οδηγήσουν στον στιγματισμό και στον αποκλεισμό μιας μεγάλης μερίδας του μαθητικού πληθυσμού από την εκπαίδευση ή ακόμη και στη σχολική διαρροή (Ainscow et al, 2006· Barton, 2003· Βλάχου & Σιδέρη, 2010).

Δεν αποτελεί το πρώτιστο μέλημα η μορφή συνδιδασκαλίας που θα υιοθετηθεί, αλλά η αναγκαιότητα ότι οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να έχουν ισότιμους ρόλους, καθώς και οι δύο συμβάλλουν στην προώθηση της συμμετοχής των μαθητών (Morocco & Aguilar, 2002). Η αναγκαιότητα συνεργασίας προκύπτει από τη δομή και λειτουργία των Τμημάτων ένταξης και της Παράλληλης Στήριξης.

Συνεργασία απαιτείται και μεταξύ του εκπαιδευτικού Παράλληλης Στήριξης με:

- τον εκπαιδευτικό του Τμήματος Ένταξης (αν υφίσταται),
- τα μέλη του διδακτικού προσωπικού των κλασσικών τμημάτων της σχολικής μονάδας,
- τη διεύθυνση του σχολείου,
- το ΕΒΠ (Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό) αν υπάρχει,
- Το επιστημονικό προσωπικό ή των Ε.Δ.Υ. (αν υπάρχει στη σχολική μονάδα),
- Τους γονείς ή / και κηδεμόνων των μαθητών ως μονάδες ή συλλογικά,
- Το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.
- Τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου Γενικής και Ειδικής Αγωγής και Ενταξιακής Εκπαίδευσης που αναλόγως έχουν την παιδαγωγική ή επιστημονική ανάλογα της σχολικής μονάδας όπου υλοποιούνται τα προγράμματα Παράλληλης στήριξης,
- Τους φορείς και υπηρεσίες που έχουν ευθύνη για την προώθηση της συνεκπαίδευσης – συνδιδασκαλίας και ένταξης των μαθητών με αναπηρία και Ειδικές Εκπαιδευτικές Ανάγκες (ΕΕΑ) μέσω του θεσμού της Παράλληλης Στήριξης.

Όπως αναφέρεται και στη διεθνή βιβλιογραφία, η συνεργατική διδασκαλία **απαιτεί αλλαγές σε στερεότυπα, ρόλους, υπευθυνότητες και αρμοδιότητες** ακόμα και στη διοίκηση με σκοπό την επίτευξη κοινών στόχων και την επίλυση προβλημάτων.

Απαιτεί αυτοκριτική και διάθεση από τον κάθε εμπλεκόμενο να θέσει υπό αμφισβήτηση το σύστημα αξιών του (Lee, 2007· Friend & Cook, 2003).

Οι εκπαιδευτικοί στην τάξη συνεργάζονται σε επίπεδο σχεδιασμού, διδασκαλίας και αξιολόγησης, παραμερίζοντας την ανάγκη διατήρησης της «αυθεντίας» και της «εξουσίας» (Corbet, 2001· Vlachou, 2006· Lee, 2007).

Η ανάπτυξη συνεργατικών πρακτικών επιτυγχάνεται σε εκπαιδευτικά πλαίσια που υπάρχει η αίσθηση της **συνυπευθυνότητας για όλους τους μαθητές**. Τα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού πλαισίου και η εκπαιδευτική πολιτική που ασκείται μπορούν να προωθήσουν ή να υπονομεύσουν την ενταξιακή συνεργατική κουλτούρα.

Οι εκπαιδευτικοί Π.Σ. «Συνεργάζονται με διευθυντή / εκπαιδευτικούς τμήματος / άλλους εκπαιδευτικούς του σχολείου για ενιαία αντιμετώπιση». Υ.Α.27922/Γ6/2007, Φ.353.1./324/105657/Δ1

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Για τη σύνταξη του ΕΠΕ (Εξατομικευμένου Προγράμματος Εκπαίδευσης), θα πρέπει **να προηγηθεί η μελέτη της παρουσίας του**, που σας επισυνάπτω.
2. Όσον αφορά στο **ημερολόγιο**, αυτό διευκρινίζω ότι αποστέλλεται βοηθητικά για τους συναδέλφους που δεν έχουν ξανασυντάξει κάτι τέτοιο, ή το προτιμούν από κάποιο άλλο, δικό τους.
Το ημερολόγιο αυτό **θα στηριχτεί στο ΕΠΕ** που θα συντάξουν οι εκπαιδευτικοί, θέτοντας τους **Βραχυπρόθεσμους και Μακροπρόθεσμους** στόχους παρέμβασης, καταγράφοντας σε καθημερινή (κατά προτίμηση) βάση και **πολύ συνοπτικά** τις δραστηριότητες με τις οποίες υποστηρίχθηκε ο μαθητής και τις δυσκολίες ή δεξιότητές του. (Θα βοηθήσει πολύ η παραπομπή του εκπαιδευτικού στα ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ, ανάλογα με την τάξη φοίτησης του μαθητή και τους προς επίτευξη στόχους που έχουν τεθεί).
3. Η **Περιγραφική Έκθεση Αξιολόγησης (ΠΕΑ)** περιγράφει ελλείμματα ή / και δεξιότητες κατά **την παρούσα στιγμή**. Η καταγραφή αυτών στην ΠΕΑ, μαζί με τις γνωματεύσεις και τους βασικούς άξονες σχεδιασμού του ΕΠΕ από το ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ. θα αποτελέσει το πλαίσιο στοχοθεσίας με **Μακροπρόθεσμους και Βραχυπρόθεσμους** στόχους.
4. Τα συμπληρωμένα έντυπα των παράλληλων στηρίξεων, πέραν αυτών που θα μπουν στο φάκελο του μαθητή μαζί με τις αξιολογήσεις των φορέων και του/των εκπαιδευτικών και θα αποτελέσουν το Portfolio, θα πρέπει να υπάρχουν και **σε ηλεκτρονική μορφή**. Τα έντυπα αυτά επισυνάπτονται σε μορφή word ώστε να είναι επεξεργάσιμα.
5. Η τελική έκθεση αξιολόγησης θα αποσταλεί στο ΠΕ.Κ.Ε.Σ. **εάν και εφόσον**

αυτό ζητηθεί.

Παρακαλώ πολύ να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στις επισημάνσεις που αναγράφονται σε κάθε έντυπο ώστε να αποφεύγονται άσκοπες ερωτήσεις και παρερμηνείες

Συμπληρωματικά:

* Υλικό για την ειδική αγωγή που θα βρείτε αναρτημένο στο Ψηφιακό αποθετήριο του ΠΕ.Κ.Ε.Σ., στην Ειδική Αγωγή. <https://pekes.pdekritis.gr/> καθώς και στην ίδια σελίδα την αναφορά «Ψηφιακό αποθετήριο 2018-2019»

**Όσον αφορά στα προγράμματα ΑΠΣ και ΔΕΠΠΣ, για να βοηθηθούν οι εκπαιδευτικοί στη στοχοθεσία και τις ενδεικνυόμενες δραστηριότητες, μπορούν να μεταβούν στο σύνδεσμο

<http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>

<http://iep.edu.gr/>

Ακόμα:

- Όλα τα σχολικά εγχειρίδια πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν μεταγραφεί σε κώδικα Braille και έχουν εκτυπωθεί από το ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ σε συνεργασία με το Κέντρο Αποκατάστασης και Εκπαίδευσης Τυφλών (ΚΕΑΤ).
- Όλα τα βιβλία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχουν προσαρμοστεί σε διάφορες γραμματοσειρές για τους αμβλύωπες μαθητές από το Ι.Ε.Π. και το ΙΤΥΕ ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.
- Έχουν γίνει ψηφιακές προσαρμογές σχολικών εγχειριδίων ώστε να είναι προσβάσιμα σε όλες τις κατηγορίες αναπηρίας μαθητών/τριών με προβλήματα όρασης, ακοής, αυτισμό, νοητική καθυστέρηση κλπ) στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» (ΕΠ ΑΝΑΔ ΕΔΒΜ) της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, και δη της Πράξης «Καθολικός Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Προσβάσιμου Ψηφιακού Εκπαιδευτικού Υλικού», με κωδικό ΟΠΣ (ΜΙΣ) 5001313 το οποίο υλοποιείται επί σειρά ετών από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Σε αυτό το πλαίσιο αναπτύσσεται ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό. Το σχετικό υλικό απευθύνεται σε μαθητές που παρουσιάζουν τις εξής ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες: προβλήματα όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες), προβλήματα ακοής (κωφοί, βαρήκοοι), κινητικά προβλήματα, μέτρια και ελαφριά νοητική αναπηρία, διαταραχή αυτιστικού φάσματος, ειδικές μαθησιακές δυσκολίες, προβλήματα προσοχής και συγκέντρωσης.

Όλο το σχετικό εκπαιδευτικό υλικό είναι αναρτημένο στην ιστοσελίδα:

<http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/>.

- Επίσης δύναται να αξιοποιηθεί υλικό από τα παρακάτω links της εκπαιδευτικής τηλεόρασης:

<http://www.edutv.gr/index.php/eidiki-agogi>

<https://edutv.minedu.gov.gr/>

Συνημμένα:

1. Έγγραφο ΥΠΑΙΘΑ υπ' αριθμό 93506 /Δ3 /25 /08 /2023 «Διευκρινιστικές οδηγίες του ν. 3699/2008 (Α'199) σχετικά με την παράλληλη στήριξη συνεκπαίδευση»
2. Σχεδιασμός Εξατομικευμένου Προγράμματος Εκπαίδευσης/Παρέμβασης (ΕΠΕ)
3. Ημερολόγιο Παράλληλης Στήριξης
4. Ετήσια Έκθεση Παράλληλης Στήριξης
5. Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Παράλληλης Στήριξης
6. Ατομικός φάκελος μαθητή (Portfolio)
7. Έκθεση Παράλληλης Στήριξης
8. Εκπαιδευτικό υλικό για την παράλληλη στήριξη και την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο σχολείο, Ι.Ε.Π.

Η ΣΕΕ Ε.Α.Ε. ΤΟΥ ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ

ΜΑΡΙΑ ΕΜΜ. ΓΙΓΟΥΡΤΑΚΗ

- Εσωτερική διανομή: Οργανωτική ΣΕΕ του ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης